

Европейски икономически и социален комитет

REX/371
Политика на ЕС за Арктика

Брюксел, 17 април 2013 г.

СТАНОВИЩЕ

на

Европейския икономически и социален комитет

относно

**„Арктическата политика на ЕС за справяне с новите глобални предизвикателства
в региона – гледната точка на гражданското общество“**

Докладчик: г-н **Hamro-Drotz**

На пленарната си сесия, проведена на 11 и 12 юли 2012 г., Европейският икономически и социален комитет реши, в съответствие с член 29, параграф 2 от Правилника за дейността си, да изготви становище по собствена инициатива относно:

„Арктическата политика на ЕС за справяне с новите глобални предизвикателства в региона – гледната точка на гражданското общество“.

Специализирана секция „Външни отношения“, на която беше възложено да подготви работата на Комитета по този въпрос, прие своето становище на 27 март 2013 г.

На 489-ата си пленарна сесия, проведена на 17 и 18 април 2013 г. (заседание от 17 април), Европейският икономически и социален комитет прие настоящото становище със 163 гласа „за“, 1 глас „против“ и 6 гласа „въздържал се“.

*

* *

1. **Обобщение**

- 1.1 Регионът на Арктика се намира в период на дълбока трансформация. Изменението на климата оказва значително въздействие върху глобалното затопляне, а изтъняващата ледена покривка в региона от своя страна влияе върху метеорологичните условия и промените в околната среда по целия свят. Заедно с това те оказват въздействие върху световната икономика, защото предоставят нови възможности за развиване на икономическа дейност в този богат на суровини регион. Светът е отправил поглед към арктическия регион, чиято крехка екосистема и уязвимо население изискват подобаваща защита и внимание. Тези промени биха могли да имат последици от геополитически характер.
- 1.2 ЕИСК призовава ЕС да представи ясна стратегия за Арктика и да поеме убедителен ангажимент за сътрудничество с арктическите държави. Регионът на Арктика е от огромно значение за ЕС и ЕС може да допринесе в голяма степен за сътрудничеството в Арктика. Комитетът призовава за инвестиции в отговорна икономическа дейност, въз основа на ноу хау, съобразено с условията на студения климат и за развитие на инфраструктурата. Той призовава също така за сътрудничество за продължаване на научните изследвания в областта на изменението на климата и за решителни усилия за опазване на крехката околна среда в региона.

- 1.3 Позицията на Арктическият съвет, както и позицията на ЕС в Съвета следва да бъдат укрепени. Гражданското общество следва в голяма степен да участва в сътрудничеството в Арктика. Съществува необходимост от по-голяма откритост и от решителни усилия за подобряване на комуникацията в рамките на сътрудничеството в Арктика.
- 1.4 Публичното изслушване, което ЕИСК проведе в северна Финландия (Rovaniemi) в сътрудничество с Арктическият център към Университета на Лапландия¹, беше много ценно за Комитета. Комитетът има за цел да допринесе за сътрудничеството в Арктика и за политиката на ЕС за Арктика, както и да заздравя връзките си с гражданското общество в региона.

2. Основни виждания и препоръки на гражданското общество

В настоящето становище са представени вижданията и препоръките на организациите на гражданското общество на ЕС по отношение на политика на ЕС за Арктика, по-конкретно във връзка със Съвместното съобщение на Комисията и на върховния представител на Съюза по въпросите на външните работи и политиката на сигурност от юни 2012 г. и съответния съвместен работен документ на службите².

- 2.1 Стратегическото значение на Арктика нарасна значително и в световен мащаб се наблюдава все по-голям интерес към региона. Ето защо е жизненоважно ЕС да вземе окончателно решение относно своята политика за Арктика във възможно най-кратък срок, за да може да действа като надежден и конструктивен участник и инициатор в сътрудничеството в Арктическият регион. ЕС трябва да засвидетелства ангажимента си към Арктика и към сътрудничеството в региона. Приоритетно значение трябва да се отдаде най-вече на северните части на арктическите държави членки на ЕС, както и на консолидирането на сътрудничеството с арктическите държави, преди всичко със съседните страни в Европа (в това число Гренландия). Ситуацията изисква **напълно развита стратегия за Арктика от страна на ЕС.**

Концентрирането на средства на ЕС, предназначени за региона на Арктика, на едно място или тяхното ефективно координиране, както и включването на бюджетен ред за региона на Арктика в бюджета на ЕС, са необходими условия за осигуряването на надеждно прилагане на политиката/стратегията на ЕС за Арктика.

¹ Университетът на Лапландия е най-северно разположеният университет в ЕС: www.ulapland.fi; www.arcticcentre.org.

² „Съвместно съобщение на Европейската комисия и върховния представител на Европейския съюз по въпросите на външните работи и политиката на сигурност до Европейския Парламент и Съвета — Разработване на политика на Европейския съюз по отношение на Арктическият регион: напредък от 2008 г. насам и следващи стъпки“, JOIN(2012) 19 final, 26.6.2012 г.

- 2.2 Политиката/стратегията на ЕС за Арктика и стратегиите на арктическите държави следва да съответстват една на друга; управлението на Арктика следва да се разработва и прилага въз основа на конструктивно сътрудничество с тези страни и ключови партньори. Сътрудничеството и съвместното съществуване в Арктика следва да се основават по възможност на **международните споразумения и сътрудничеството в рамките на международни организации** (включително ООН, ММО, ФАО и МОТ). Сътрудничеството се улеснява от факта, че участващите държави би трябвало да са ратифицирали най-важните от тези споразумения, които имат отношение към Арктика.
- 2.3 Не трябва да се допуска надпреварата, която тече понастоящем в Арктика, да ескалира в конфликт. ЕС следва да насърчава диалога във връзка със създаването на международен правен механизъм за решаване на спорове, който би бил обвързващ за всички участници. Това е една от причините, поради които – както беше предложено още през 2010 г. и одобрено от Европейския парламент³ – следва възможно най-скоро да се организира **арктическа среща на най-високо равнище** под егидата на Арктическият съвет, която би предоставила на всички ключови участници с интерес към региона и към сътрудничество възможност да обсъдят бъдещето на региона и да потърсят общо разбиране на принципите за сътрудничество в неговите рамки. Би било целесъобразно също такива срещи на най-високо равнище да се провеждат редовно в бъдеще, а успешното сътрудничество между участниците в Арктика ще изисква наличието на ефективни инструменти, като например споделена мрежа за комуникации и наблюдение на базата на съвременните технологии.
- 2.4 ЕИСК е съгласен, че **позицията на Арктическият съвет следва да се засили** и че той трябва да има мандат да работи като международен форум за преговори по ключови въпроси за Арктика. Успешното сътрудничество в рамките на Арктическият съвет зависи от равностойното третиране на всички арктически държави.

Позицията на ЕС в Съвета следва да е по-силна, тъй като това ще позволи ЕС да дава по-голям принос за работата на Съвета и чрез своето участие да засили неговото влияние. ЕС може да допринесе значително за сътрудничеството. Един от възможните начини за укрепване на позицията на ЕС е той да получи статут на наблюдател и арктическите държави-членки на ЕС следва също така да вземат предвид гледната точка на ЕС в Съвета.

³

Вж. резолюцията на Европейския парламент от 20 януари 2011 г. относно „Устойчива политика на ЕС за Далечния север“, P7_TA(2011)0024, стр. 52.

ЕС следва също така да положи усилия за **засилване на сътрудничеството в рамките на Баренцовия Евро-Арктически съвет** (и Баренцовия регионален съвет), тъй като те играят ключова роля в трансграничното взаимодействие между 13-те членуващи региона (в Норвегия, Швеция, Финландия и Русия) от богатото на ресурси Баренцово море. ЕС следва да насърчава сътрудничеството между различните форуми за регионално сътрудничество и да използва техния опит, включително споменатите в раздел 4, като например Северния съвет на министрите, Съвета на страните от Балтийско море или Обединението на осемте страни от Северно и Балтийско море.

- 2.5 ЕИСК е съгласен, че са необходими по-изчерпателни и надеждни данни за изменението на климата в световен мащаб и в региона на Арктика, който има уникална околна среда и крехка екосистема. Трябва да продължи решителната насоченост към **научни изследвания и мониторинг** във връзка с изменението на климата, екологичните, метеорологичните въпроси и въпросите, свързани с околната среда. Оценката на въздействието върху климата в Арктика (*Arctic Climate Impact Assessment, ACIA*), оценката на въздействието на изменението на климата върху снега, водата, леда и пермафроста в Арктика (SWIPA), програмата „Ice2sea“, проекта „Оценка на екологичния отпечатък на ЕС върху Арктика и неговата политика за региона“ (*Arctic Footprint and Policy Assessment Project*) и участието в мрежите за поддържане на наблюдение на Арктика (*Sustaining Arctic Observing Networks, SAON*) могат да послужат за катализиране на сътрудничеството в научните изследвания в Арктика. Установените, добре функциониращи мрежи на ЕС за сътрудничество в областта на научните изследвания и мониторинга следва да станат по-ефективни, за да се задълбочат познанията и да се увеличи капацитетът.
- 2.5.1 До момента основният акцент на научните изследвания се поставя в основни линии върху смекчаването и управлението на последиците от изменението на климата в различни части на света, но изменението на климата и последиците от него изглежда вече са достигнали повратна точка, отвъд която едва ли е възможно да бъдат спрени⁴. Необходимо е следователно да се постави по-голям акцент върху научните изследвания в областта на опазването на арктическата околна среда и устойчивото управление на природните ресурси, както и във връзка с адаптирането към социалните и икономическите последици от изменението на климата. Научноизследователската дейност и резултатите от нея следва да бъдат обявявани публично; тя трябва да включва всички аспекти на въпроса и да е отворена и приобщаваща за гражданското общество и изследователите от всички държави на ЕС (вж. също параграф 2.9).
- 2.5.2 Свързаните с Арктика изследвания следва да бъдат по-силно застъпени в европейските програми за научни изследвания и за тях да бъдат предвидени отделни бюджетни кредити във финансовата рамка на ЕС за периода 2014—2020 г.

4

Norsk Polarinstitutt, www.npolar.no, и Matthews, J.A.: The Encyclopedia of Environmental Change, Sage, Лондон, 2013 г..

- 2.6 Регионът на Арктика е от изключително **икономическо значение** за местното население, за Европа като цяло, а и в по-широк план. Предприемачеството в региона, включително преработващата промишленост и предприемачеството в селските райони, следва да бъде насърчавано по различни начини, например чрез инициативи като ArcticStartup, както и чрез обучение. Инвестициите трябва да бъдат насърчавани. Когато става въпрос за добив на природни ресурси и други икономически дейности, ЕС следва да инвестира в **технологии, пригодени за арктическите условия**, и в разработването и разгръщането на **съответния ноу хау, свързан със условията на студения климат**. Това обхваща сондажите в открито море, минната и морската промишленост, проектирането и строенето на кораби и машини, пристанищните, корабостроителните и транспортните технологии.
- 2.6.1 Развитието на **инфраструктурата**, особено на железопътния, автомобилния, въздушния и морския транспорт, както и на мрежите за пренос на енергия, следва също да се извършва въз основа на технологии и ноу хау, подходящи за суровите природни условия в Арктика. Изграждането на добре функционираща инфраструктура/логистика (както в посока север-юг, така и в посока запад-изток) е от основно значение за развитието в региона на Арктика.
- 2.6.2 Други важни области за развитие в региона, които се нуждаят от финансиране, са изграждането на населени центрове, използването на информационните технологии в рядко населени райони (дистанционно образование, електронно здравеопазване) и туризма.
- 2.6.3 При разработването на Северния морски транспортен път като разходноефективна и в някои отношения по-сигурна алтернатива на Южния път през Суецкия канал, ЕС следва да отчита надлежно съображенията, свързани с околната среда. ЕС следва да работи в посока на това новите **морски плавателни маршрути** в Арктика да дават „право на свободно преминаване“ в съответствие с международните споразумения (Конвенцията на Организацията на обединените нации по морско право), включително там, където маршрутите преминават през изключителните икономически зони на различни държави. Това е от решаващо значение за развитието както на товарните, така и на пътническите превози в региона.
- 2.6.4 ЕС трябва да положи повече усилия, за да интегрира тези приоритети в **стратегията „Европа 2020“** за растеж и в други свои програми, като например „Съюз за иновации“ и „Хоризонт 2020“. Европейската регионална политика и политиката на сближаването, както и програмата Interreg и Европейският инструмент за съседство и партньорство (ENPI) са от ключово значение за най-отдалечените северни региони на ЕС и е жизнено необходимо те да продължават да достигат по ефективен начин до тези и съседните на тях региони, като подкрепят икономиката и обществената дейност и насърчават трансграничното сътрудничество.

2.6.5 ЕС трябва да инвестира също така в инициативи за сътрудничество в региона, договорени с неговите партньори. Проектът за партньорство в областта на транспорта на **Северното измерение** се нуждае от специално внимание и достатъчно средства, защото може да стимулира развитието на транспортни маршрути от богатия на суровини регион на Баренцово море, включително до европейските пазари. От съществено значение е, например, да не се отлага изграждането на наземни връзки между ЕС и ключови пристанища в Арктика, като тези в Мурманск и Нарвик. Подобни проекти следва да се разглеждат като неотложни приоритети (вж. също: параграф 2.6.1 и 2.6.3).

Насочването на ресурсите към насърчаване на икономическата активност в региона би могло да се отрази положително върху заетостта, икономическия растеж и благосъстоянието на хората в региона.

2.7 От основно значение е да се осигури **устойчив баланс между опазването на околната среда и икономическата дейност** в Арктика. ЕС следва да положи решителни усилия да помогне на арктическите държави да постигнат този баланс, тъй като екосистемата в региона е особено крехка. Дейността в Арктика следва да е съобразена с най-високите **международни стандарти за устойчиво развитие**, които са наложителни поради условията в региона. Корпоративната социална отговорност е от ключово значение, както и Ръководните насоки на ОИСР за мултинационалните предприятия. Компаниите следва да работят **отговорно и внимателно**, по специално в местата с особена природна стойност или местата, които са свещени за коренното население. Същото повишено внимание следва да се спазва и при риболова, като се полагат устойчиви грижи за дълбоководните рибни запаси въз основа на правилата на ЕС за риболова в открито море, съответните насоки на ФАО, съвместното съобщение JOIN(2012) 19 final и придружаващия го работен документ SWD(2012) 182 final, а вероятно и споразумението в рамките на Комисията за риболова в североизточните части на Атлантическия океан (NEAFC/CPANE)⁵. Това е от решаващо значение за съхраняване на жизнеспособността и благосъстоянието в Арктика.

2.7.1 Насоките и опитът на ЕС, свързани с **оценките на въздействието върху околната среда** и морската политика следва активно да бъдат предоставени за сътрудничеството в региона на Арктика. Освен оценката на въздействието върху околната среда на икономическата активност, винаги следва да се извършва оценка и на икономическото въздействие.

2.7.2 ЕС следва да положи усилия, за да гарантира, че новото **споразумение на Арктическият съвет относно избягването на нефтени разливи** ще се прилага напълно и че ще започнат преговори относно ръководните принципи за добива.

⁵ ОВ С 133, 9 май 2013 г., стр. 41-43.

- 2.7.3 От жизненоважно значение е също така да бъдат успешно приключени преговорите относно **Кодекса на мореплаването за полярните региони (Полярния кодекс) на ММО**. По отношение на морските плавателни маршрути в Арктика ЕС следва също така да предостави своите услуги за **сателитно наблюдение „Галилео“** с цел да се подобри корабоплаването и да се засили безопасността, като системата се комбинира с други подобни на нея, в случаите когато това е възможно.
- 2.8 ЕИСК изразява силна подкрепа за започнатия от ЕС **диалог със саамите и други местни народи**, както и с групи по интереси в региона на Арктика. Необходими са решителни усилия за поддържане и укрепване на този диалог. Културното наследство и традиционното препитание (включително отглеждането на северни елени) на коренното население следва да бъдат зачитани. Жителите на региона обаче основно принадлежат към групи, различни от местните (90%), поради което диалогът следва да бъде разширен и да обхване цялото население. ЕИСК изразява съгласие също така с наблюдението от Съобщението от юни 2012 г., че **„Арктическият регион е източник както на предизвикателства, така и на възможности, които ще имат значително отражение върху живота на бъдещите поколения европейски граждани“**. Промените в Арктика ще окажат въздействие върху условията на живот на хората не само там и в съседните региони, но също така и в други части на света (например във връзка с икономическия потенциал, по-голямата честота на екстремните метеорологични условия в резултат от изменението на климата, промяната на океанските течения, покачването на морското равнище, сушата, проливните дъждове, обилните снеговалежи и др.).
- 2.8.1 **Гражданското общество заедно с местното население трябва в голяма степен и редовно да участва в работата в Арктика**. Различните заинтересовани страни от социалната сфера, включително предприятия, работници и природозащитници, следва да участват както в многостранните дейности, така и в дейностите на ЕС, свързани с Арктика. Необходимо е да се организират диалог, дискусии на кръгла маса и изслушвания с различни групи на гражданското общество.
- 2.8.2 ЕИСК препоръчва ЕС да работи за подобряване на участието на гражданското общество на няколко равнища:
- всяка държава от Арктическият регион следва да включи в дейността си във връзка с Арктика ключови партньори от гражданското общество;
 - ключовите партньори от гражданското общество следва да получат по-силна консултативна роля в Арктическият съвет и Баренцовия Евро-Арктически съвет във връзка с въпросите, засягащи гражданското общество;
 - в бъдещата си политика/стратегия за Арктика ЕС следва да включи диалог с ключовите партньори от гражданското общество в ЕС.

2.8.3 Целта на ЕИСК е да участва в тази работа, като представя вижданията и предложенията на организираното гражданско общество в ЕС. ЕИСК възнамерява също така да укрепи връзките си с гражданското общество в Арктика както в рамките на ЕС, така и извън него. Стремешът е да се подкрепя гласът и организираното представителство на гражданското общество в арктическите държави. Трябва да се предприемат стъпки и за да се гарантира, че е налице поле за изява на подрегионалните и местните участници да изразяват своите виждания на равнище ЕС.

2.9 ЕИСК е съгласен с виждането, че в региона са необходими много **по-голяма прозрачност и публична информация за Арктика** и сътрудничество. Поради това ЕС следва да отправи призив за създаването на ефективна **стратегия за комуникация** във връзка със сътрудничеството в Арктика. За тази цел ЕИСК напълно подкрепя предложението представено от Комисията през 2008 г.⁶, отбелязано от Съвета на министрите през 2009 г.⁷ и по-късно от Европейския парламент⁸, за **създаването на Арктически информационен център на ЕС**. Основната му задача ще бъде да предоставя информация за резултатите от научните изследвания и други дейности, свързани със сътрудничеството в Арктика. Тази инициатива е важна, най-вече от гледна точка на по-голямата прозрачност. Следва да се приветства се фактът, че Европейската комисия е възложила задачата за извършване на подготвителната работа във връзка с изграждането на този център на Арктическият център към университета на Лапландия. Информационният център би могъл да функционира като мрежа, с участие на арктически изследователски и комуникационни органи от Европа и другаде. Гражданското общество трябва да играе роля и в този контекст.

3. Контекст

3.1 Основни характеристики на Арктическият регион

Зоната между Северния полюс и Северния полярен кръг (шир.66° 33' 44") е известна като Арктическият регион, което е едно добро определение.

⁶ Съобщение на Европейската комисия относно „Европейският съюз и Арктическият регион“, COM(2008) 763 final, 20.11.2008 г.

⁷ Заключение на Съвета по въпроси, свързани с Арктическият регион, 2985-то заседание на Съвета по външни работи, 8 декември 2009 г.

⁸ Резолюцията на Европейския парламент относно „Устойчива политика на ЕС за Далечния север“, 20.1.2011 г.

- 3.1.1 По-голямата част от региона се състои от Северния ледовит океан, който е почти изцяло покрит с лед, а Северният полюс се намира в средната част на океана. Баренцово море, Карско море, Гренландско море, Норвежко море, морето Бофорт, море Лаптеви и някои други морски региони съставляват част от Северния ледовит океан. Северният ледовит океан е заобиколен от континентален шелф. Осем арктически държави – Канада, Дания (включително Гренландия), Финландия, Норвегия (включително Свалбард), Русия, Швеция и САЩ (включително Аляска) – са частично разположени на север от Северния полярен кръг и обхващат големи площи арктическа територия. Исландия само се допира до Северния полярен кръг. Поне пет от тези държави – Норвегия, Русия, Канада, Дания/Гренландия и Съединените Щати („Петте от Арктика“) – имат излаз на Северния ледовит океан. Три от арктическите държави са държави членки на ЕС: Финландия, Швеция и Дания. Норвегия и Исландия са нечленуващи в ЕС страни по ЕИП, докато Исландия е страна кандидатка за членство в ЕС. Съединените щати, Русия и Канада са стратегически партньори на ЕС. Гренландия е част от Дания, но се радва на широко самоуправление от 2009 г. насам; тя не е част от ЕС, но е сключила споразумение за партньорство с него.
- 3.1.2 Арктическият регион обхваща площ от 14,5 милиона кв.км и има население от приблизително 4 милиона души (повечето от които в Русия), като около 10% от тях принадлежат на групи от коренното население (напр. саами, инуити, ненци, алеути, атабаски и гуичин). Саамите във Финландия и Швеция са единственото коренно население в рамките на ЕС. Мурманск, разположен в северозападна Русия, е най-голямото арктическо пристанище⁹. Регионът разполага с функциониращи общности и обществено планиране, пример за които е Регионалният съвет на програмата за развитие на селските райони в Лапландия за периода 2014 – 2020 г.¹⁰ В региона също се практикуват селско и горско стопанство, животновъдство с цел добив на кожа и други форми на стопанска дейност, пригодени за суровия климат на Арктика¹¹.

3.2 Основни предизвикателства в Арктическият регион

- 3.2.1 Арктическият регион е традиционно стабилен и съвместното съществуване на арктическите държави се основава на конструктивно сътрудничество и доверие. Той има важен геополитически статус и интересът към региона в арктическите държави, Европа и по света значително нарасна през последните десетилетия. По редица причини регионът се намира в период на дълбока промяна.

⁹ За актуален преглед на Арктическият регион и неговото управление, вж. *Arctic Governance: balancing challenges and development* („Управление на Арктика: баланс между предизвикателствата и развитието“), регионален брифинг, Европейски парламент, ГД за външни политики на ЕС, политически отдел, Fernando Garcés de los Fayos, DG EXPO/B/polDep/Note/2012_136, юни 2012 г.

¹⁰ www.lapinliitto.fi.

¹¹ Например: <http://www.arcticbusinessforum.org>.

- 3.2.2 Антропогенното **изменение на климата** в световен мащаб, и **основно глобалното затопляне**, е изключително важно и напредва бързо в Арктика. То е причина за **топенето на ледената покривка и размразяването на дълбоко замръзналата земя**, което на свой ред ускорява парниковия ефект из цял свят (отчасти поради отделянето на метан). Парниковият ефект е причина за по-голямата честота на екстремните метеорологични условия, промяната на вятъра и океанските течения, покачването на морското равнище, по-голямата честота на дългосрочните суши, както и проливните дъждове и обилните снеговалежи в различни части на света. Топящите се ледове, особено в Антарктида и Гренландия, могат да причинят покачване на морското равнище с 1 – 2 метра. До септември 2012 г. арктическата ледена покривка е намаляла с рекордни стойности (до 3,41 милиона кв.км). По-конкретно ледът в почвата се топи бързо (около 70% се е стопил от 1980 г. насам) и се заменя от тънък лед, който се задържа една година. През лятото на 2008 г. 65% от Северния ледовит океан остана без лед и големи участъци от него биха могли да се разтопят в голяма степен през следващите няколко десетилетия¹².
- 3.2.3 Регионът разполага с **огромни, неизползвани залежи на природни богатства** както в океана, така и на сушата. Ледената покривка, която изтънява и се свива поради затоплянето на атмосферата, в съчетание с разработването и внедряването на нови технологии, умножава възможностите за проучване и извличане на въглеводородни изкопаеми (нефт, газ) и други дълбоководни залежи от суровини. Така например, една четвърт от откритите световни находища на газ и 80% от откритите находища на природен газ на Русия се намират в Арктика. Смята се, че 13% от неоткритите залежи на нефт в света, 30% от неоткритите залежи на газ и 20% от залежите на течни газове се намират в региона.
- 3.2.4 Повечето от най-големите петролни и газови компании в света извършват дейност в Арктика; вече са налице многобройни сондажни платформи за нефт в открито море и се търсят и проучват нови места още по на север (Норвегия, например, има 89 платформи в Баренцово море и скоро ще започне да сондира на девет нови платформи). Нарастващото значение на енергията от шистов газ не е причина тези източници да изглеждат по-малко привлекателни.
- 3.2.5 В продължение на няколко десетилетия в различни части на Арктика, в които има огромни, неразработени залежи, се извършва интензивен добив на метали и минерали. Например, 90% от добивът на желязна руда в ЕС и около 20% от общия световен добив на никел произхождат от Арктика, предимно от региона на Баренцово море. Арктическият регион разполага също така с много гори – възобновяем природен ресурс от основно значение.

12

„Оценка на въздействието върху климата в Арктика“, (*Arctic Climate Impact Assessment, ACIA*).

- 3.2.6 Приблизително една четвърт от световните **рибни запаси** се намират в Арктика. Покачващите се температури на водата оказват въздействие върху движението на рибата, което от своя страна се отразява на риболова. Риболовът се движи все по север към неизследвани досега води.
- 3.2.7 Все по-крехката ледената покривка и повишаването на температурата на въздуха водят до все повече възможности за разработване на **нови морски плавателни маршрути (Северозападния коридор и Северния морски път)** през Северния ледовит океан към Източна Азия, които са с около 40% по-къси от съществуващите морски пътища до страните, граничещи с Атлантическия океан и до крайбрежните азиатски държави. Това ще доведе до значително намаляване на разходите за транзитен трафик и едновременно с това до намаляване на въглеродните емисии. Значителна част от презокеанския превоз на товари в световен мащаб се извършва от плавателни съдове на ЕС и 90% от този превоз понастоящем се осъществява по традиционните, южни морски пътища. През 2012 г. по Северния морски път от Баренцово море до Беринговия проток преминаха четиридесет и шест кораба. Превозът на товари се увеличава, въпреки че все още има сериозни неясноти във връзка с използването на маршрута, най-вече по отношение на правилата за навигация, разходите, сигурността, както и екстремните метеорологични условия в региона.
- 3.2.8 **Икономическият потенциал** е огромен и Арктика може да се превърне в ключов регион за световната икономика благодарение на енергийните и суровинните си ресурси и новите морски транспортни пътища.
- 3.2.9 Условията на околната среда в Арктика са уникални и **екосистемата в региона е крехка и уязвима**. Полагането на усилия за по-добро управление на промените в околната среда и предотвратяване на екологични бедствия, причинени от човека в резултат от икономическа дейност (разливи от нефт и др.) е ключов приоритет за регионалното сътрудничество.
- 3.2.10 Тези промени оказват влияние върху условията на живот на коренното население и на други хора, които живеят в Арктика и в съседните региони. Променящите се метеорологични условия и промените в околната среда, явните икономически възможности и нарастващите геополитически интереси и интереси на сигурността оказват влияние и върху живота на хората в други части на Европа и по света.
- 3.2.11 Може да се счита, че постигането на стратегически баланс между заплахите и възможностите в Арктика е от решаващо значение за бъдещето на целия свят.

4. Основни политически фигури в Арктика

4.1 Всяка едно от **осемте арктически държави** има собствена стратегия за Арктика¹³. В общи линии те се съсредоточават върху подобни приоритети: политическото и икономическото значение на Арктика за тях; специфичното положение на страната в региона; природните условия и екосистемата; както и необходимостта от сътрудничество за развитие на управлението на региона по устойчив начин. Основна отправна точка на всички стратегии е потенциалът на региона на Арктика по отношение на енергетиката, суровините и развитието на транзитни маршрути. Държавите също така са изградили двустранни отношения помежду си с цел защита и насърчаване на общите си интереси в Арктика. През октомври 2012 г. Парламентарна асамблея на НАТО изготви резолюция относно Арктика¹⁴.

4.2 В Севера действат четири форума за регионално сътрудничество:

Арктическият съвет¹⁵ е най-важният инструмент за регионално сътрудничество и в състава му влизат осем членове (арктическите държави, включително Фарьорските острови и Гренландия като зависими територии на Дания), шест постоянни участници (различните форуми за сътрудничеството между коренните народи от арктическите държави)¹⁶ и голям брой наблюдатели (Нидерландия, Испания, Обединеното кралство, Полша, Франция, Германия и 18 междуправителствени организации и НПО). ЕС, Италия, Китай, Индия, Южна Корея и Сингапур са поискали правото да бъдат постоянни наблюдатели. През последните години Китай значително е увеличил дейността си във връзка с Арктика и страните от региона. Държавите, членувачи в Арктическият съвет, са сключили споразумения, като например споразумението за издирване и спасяване по море. Налице е стремеж на Съвета да бъде предоставена по-важна роля, по-широка компетентност и по-голямо влияние като инструмент на международното сътрудничество.

13 **Норвегия:** „Далечния Север: визия и стратегии“, 2011 г.; **Русия:** „Основна държавна политика на Руската федерация в Арктика до 2020 г. и след това“, 2008 г.“; **Канада:** „Северната стратегия на Канада: нашият Север: нашето наследство, нашето бъдеще“; **Швеция:** „Арктика: стратегията на Швеция за региона“, 2012 г.; **САЩ:** „САЩ: Политика за региона на Арктика“, 2009 г.; **Финландия:** „Стратегия на Финландия за региона на Арктика“, 2010 г., предстои да бъде актуализирана през април 2013 г.; **Дания, Гренландия и Фарьорските острови:** „Стратегия на Кралство Дания за Арктика за периода 2011—2020 г.“, 2011 г.; Исландия: <http://www.utanrikisraduneyti.is>.

14 Парламентарна асамблея на НАТО, Резолюция 396.

15 www.arctic-council.org.

16 Секретариатът на коренното население към Арктическият съвет (*The Arctic Council Indigenous Peoples Secretariat (IPS)*), www.arcticpeoples.org.

- 4.3 **Баренцовият Евро-Арктически съвет**¹⁷ включва европейските арктически и подарктически региони. Той насърчава сътрудничеството в богатия на ресурси регион на Баренцово море, който се нуждае от по-добри транспортни маршрути до европейските пазари и други точки. Съветът има седем членове- (Финландия, Норвегия, Швеция, Дания, Исландия, Русия и Европейската комисия). Съветът е също така домакин на **Баренцовия регионален съвет (BRC)**¹⁸, който включва 13 подрегиона на Баренцово море и чиято работа е насочена към улесняване на прагматичното сътрудничество.
- 4.4 **Северният съвет на министрите**¹⁹ (или Северният съвет) има собствена стратегия за Арктика. В петте скандинавски страни традиционно е налице тясно и широкообхватно сътрудничество помежду им, както и компетентност и опит по отношение на северните условия. Гренландия участва в това сътрудничество като пълноправен член.
- 4.5 **Съветът на страните от Балтийско море (CBSS)**²⁰ поддържа сътрудничеството между осемте страни в региона на Балтийско море. ЕС има своя собствена **макрорегионална стратегия за региона на Балтийско море (EUSBSR)**.

17 www.beac.st.

18 www.beac.st.

19 www.norden.org.

20 www.cbss.org.

- 4.6 **Северното измерение**²¹, което е обща политика на ЕС, Исландия, Норвегия и Русия, обхваща голяма географска област, в която са включени европейските арктически и подарктически региони от северозападна Русия на изток до Исландия и Гренландия на запад. Сътрудничеството се основава на четири тематични партньорства – Партньорство за околната среда в рамките на северното измерение (NDEP), Партньорство на Северното измерение по здравеопазване и социална сигурност (NDPHS), Партньорство на Северното измерение за транспорт и логистика (NDPTL) и Партньорство на Северното измерение за култура (NDPC), – както и на отделен „арктически прозорец“ сътрудничество. Партньорството на Северното измерение за транспорт и логистика (NDPTL), в рамките на което в момента се разработва предложение за изграждане на регионална транспортна мрежа, е от важно значение във връзка със сътрудничеството в Арктика. Партньорството за околната среда в рамките на северното измерение (NDEP) също играе ключова роля в Арктическият регион, най-малкото защото то предостави рамка за успешното почистване на радиоактивните отпадъци на Колския полуостров. Третата среща на министрите на външните работи от Северното измерение се проведе през февруари 2013 г. в Брюксел²². Бизнес съветът на Северното измерение²³ работи предимно за подобряване на инвестиционните условия в региона и повишаване на неговата конкурентоспособност. САЩ и Канада се ползват със статус на наблюдатели на заседанията на Северното измерение.
- 4.7 Парламентаристите от арктическите страни участват във всички гореспоменати форуми за сътрудничество, а освен това редовно си сътрудничат и в рамките на **Конференцията на парламентаристите от Арктическият регион (CPAR)**.
- 4.8 Шестте **форума за сътрудничество за коренното население на региона** осъществяват редовно сътрудничество.
- 4.9 **Международната полярна фондация (IPF)** поддържа международното сътрудничество между страните, които са заинтересовани от арктически въпроси, и през септември 2012 г. организира „Симпозиум за бъдещето на Арктика 2012 г.“, който се проведе в седалището на Комитета на регионите.

5. **Насоки за регионално сътрудничество**

- 5.1 Сътрудничеството по въпроси, свързани с региона на Арктика, се основава във възможно най-голяма степен на **международни споразумения и в рамките на международни форуми**.

21 http://eeas.europa.eu/north_dim/index_en.htm

22 <http://www.consilium.europa.eu> 6597/13.

23 <http://www.northerndimension.info/component/content/article/10-innerpage/9-ndbc>.

- 5.2 Най-важното международно споразумение, засягащо региона на Арктика, е **Конвенцията на ООН по морско право от 1982 г.**²⁴, която разглежда въпросите за океанските и морските зони между независимите държави и съгласно която беше създадена **Комисията на ООН за границите на континенталния шелф**.
- 5.3 С помощта на тези споразумения държавите, граничещи със Северния ледовит океан, се опитаха да постигнат общо разбиране относно границите на своите регионални териториални води и изключителни икономически зони (включително 200 морски мили отвъд континенталния шелф). Полагат се усилия за избягване на териториални спорове, но има „определени спорни географски точки, за които все още не е намерено решение. Съществува риск от ескалиране на споровете. През 2008 г. в Илулиссат, Гренландия, крайбрежните държави договориха съвместна декларация, в която беше подчертано суверенното право на всички подписали страни да регулират икономическата дейност в рамките на своята изключителна икономическа зона.
- 5.4 Развитието на потенциални морски търговски пътища – Северозападния коридор (който минава през изключителната икономическа зона на Канада) и пътя през Северно море (който минава през изключителната икономическа зона на Русия) – както и осигуряването на съоръженията, условията и безопасността, необходими за тяхното използване, са обект на задълбочени проучвания и дебати на различни форуми за сътрудничество. Целта е да се постигне възможно най-добро споделено разбиране между страните на принципите, от които се ръководи използването и управлението на тези маршрути. Съществуват международни споразумения по този въпрос, като например **Конвенцията на Организацията на обединените нации по морско право** и споразумението на **Международната морска организация (ММО)**²⁵ за правото на свободно преминаване, като същевременно **се работи по съставянето на Полярен кодекс на ММО**.
- 5.5 Въпросите, свързани с изменението на климата и устойчивото развитие са от особено значение в Арктика. **Рамковата конвенция на ООН по изменението на климата (РКООНИК)**²⁶ продължава да бъде ключова отправна точка за международните отношения. Това ще има много важни последствия и за Арктика.

Програмата на ООН за околната среда (**UNEP**)²⁷ стартира своя собствена програма за мониторинг на Арктика.

24 www.UN.org.

25 www.imo.org.

26 www.UN.org.

27 www.unep.org.

5.6 Групите за защита на околната среда участват активно в тази работа. **Грийнпийс** предложи икономическата дейност да не бъде безусловно разрешена в Арктическият регион без предварително споразумение относно принципите за неговото опазване.

6. Дейност на ЕС и развитие на политиката за Арктика

6.1 Геополитическите, екологичните и икономическите интереси на ЕС в Арктика са съществени и нарастват във все по-голяма степен. ЕС е участник в сътрудничеството в региона не на последно място заради своите арктически държави членки.

6.2 **Политиката на ЕС за Арктика все още е в процес на формиране.** Тя набра скорост през 2008 г., в основни линии по инициатива на Европейския парламент²⁸. Комисията публикува две съобщения (през 2008 и 2012 г.) по този въпрос (вж. бележки под линия 2 и 7). Съветът на министрите е приел две резолюции (през 2008 и 2009 г.)²⁹. Съветът обсъди текущата ситуация по време на заседанието си от 31 януари 2013 г.

6.3 **През 2008 г. и юни 2012 г. ЕС обяви своето намерение да прилага цялостен подход** спрямо политиката за Арктика с три основни цели:

- опазване на околната среда в Арктика в сътрудничество с населението на региона;
- насърчаване на устойчивото използване на природните ресурси;
- насърчаване на международното сътрудничество с акцент върху важното значение на международните споразумения.

Политиката днес се основава на три ключови области: познание, отговорност, ангажимент.

6.4 Двустранните отношения на ЕС с арктическите държави обхващат сътрудничеството в региона. ЕС е сключил отделно споразумение с Гренландия, а многостранното Северно измерение също играе ключова роля в Арктическият регион.

28 Резолюция Р6 ТА(2008)0474, 9.10.2008 г.

29 Заклучения на Съвета по въпроси, свързани с Арктическият регион, 2985-то заседание на Съвета по външни работи, 8 декември 2009 г. Вж. също: бележка под линия 9.

6.5 **Много от действащите програми на ЕС могат също така да бъдат приложени спрямо региона на Арктика.** През периода 2007—2013 г. ЕС инвестира около 1,4 милиарда евро за насърчаване на устойчивото развитие в Арктика и в съседните региони. Сътрудничеството в областта на научните изследвания заема приоритетно място: шестата рамкова програма за научни изследвания, която започна през 2002 г., включваше проекти, свързани с Арктическият регион. През последните години ЕС инвестира над 200 милиона евро в научни изследвания, свързани с Арктика и участва в много съвместни научноизследователски проекти, предимно като част от своята **Седма рамкова програма за научни изследвания**³⁰. Съществува добре функционираща мрежа, която улеснява сътрудничеството между редица научноизследователски институти (в рамките на ЕС и извън него). Основните научноизследователски проекти за периода 2008—2012 г. и програмите за финансиране за регионалното сътрудничество за периода 2007—2013 г. са представени в списък³¹. Редица проекти бяха осъществени в Арктика в рамките на регионалната политика на ЕС, програмата Interreg и Европейското териториално сътрудничество (ЕТС), Насоките за регионална помощ (НРП) и Европейският инструмент за съседство и партньорство (ЕИСП). Механизмът за свързване на Европа и Трансевропейската транспортна мрежа не обхващат Арктическият регион.

Европейската комисия наскоро реши да проучи по какъв начин информацията за научните изследвания, свързани с Арктика, може да бъде организирана в рамките на ЕС. Предвижда се създаване на Арктически информационен център на ЕС.

6.6 ЕС е страна по Северното измерение и член на Баренцовия Евро-Арктически съвет. Съюзът е *ad hoc* наблюдател в Арктическият съвет и е кандидатствал за статут на постоянен наблюдател. От няколко години ЕС участва пълноценно в дейността на различните работни групи на Съвета.

6.7 Членове на Европейския парламент присъстват на Конференцията на парламентаристите от Арктическият регион (СРАР) (вж. параграф 3.3.7) и участват в парламентарното сътрудничество между четирите регионални съвета на Севера и Северното измерение. Европейският парламент е приел две резолюции относно Арктика (през 2008 и 2011 г.) (вж. бележка под линия 9 и P6_TA(2008)0474).

6.8 ЕС стартира редовен диалог с представителни организации на коренното население и други групи на гражданското общество от региона и участва в дейностите на Международната полярна фондация (IPF).

30 Седма рамкова програма за научни изследвания.

31 SWD(2012) 182, Приложение I, и Европейско териториално сътрудничество, Приложение II.

- 6.9 ЕИСК е изготвял становища, които имат отношение към сътрудничеството в Арктика, включително становища относно Северното измерение, регионалната и морската политика, устойчивото развитие и отношенията със съседните страни. ЕИСК има институционалните отношения с гражданското общество в Норвегия, Исландия и Русия (които поддържа чрез Консултативния комитет за Европейското икономическо пространство (КК-ЕИП), СКК „ЕС-Исландия“ и Кодекса за поведение за отговорен риболов) и е организирал два форума на Северното измерение за гражданското общество (през 2002 и 2006 г.), както и среща на заинтересованите страни във връзка със срещата на равнище министри на Северното измерение през февруари 2013 г.

Брюксел, 17 април 2013 г.

Председател
на
Европейския икономически и социален съвет

Henri Malosse
